آدم نخست آفریده شد – و این یعنی ...

مارگ موچکو (Marg Mowczko) · ترجمهٔ آلمانی: Hans-Jörg Ronsdorf · نوامبر 2022 · بازنگری‌شده در اکتبر 2026

حق نخست‌زادگی و پدرسالاری

دیروز با مرد جوانی گفت‌وگو می‌کردم، و در میانهٔ گفت‌وگویمان توضیح داد که باور دارد کتاب‌مقدس «پدرسالاری‌ای ملایم، تا زمانی که بر زمین هستیم» را تعلیم می‌دهد. یکی از دلایل باور او به این «پدرسالاری نرم» این است که قاعدهٔ نخست‌زادگی را بخشی از نقشهٔ خدا برای جامعه می‌داند، و آدم را الگوی آن می‌شمارد، زیرا پیش از حوا آفریده شد.

بنا بر فرهنگ لغت Merriam-Webster، «حق نخست‌زادگی» (Primogenitur[1]) می‌تواند دو معنا داشته باشد. می‌تواند صرفاً به معنای (1) «وضعیتِ نخست‌زاده بودن در میان فرزندانِ یک پدر و مادر» باشد، با پیامدهای گوناگون، یا می‌تواند به معنای (2) «حق انحصاری ارث که به پسر ارشد تعلق دارد» باشد. به معنای تعریف نخست، می‌توان آدم و حوا را فرزندانِ یک والد، یعنی خدا، فهمید که آدم نخست‌زادهٔ آنان است (لوقا 3:38؛ مقایسه کنید با اول قرنتیان 11:12).

پیدایش 2 و اول تیموتائوس 2:13 (که خلاصه‌ای از پیدایش 2 است) به ما می‌گویند که آدم (یا ha'adam) نخست و حوا دوم آفریده شد. اما آیا این متن‌های کتاب‌مقدس نشان می‌دهند که این ترتیب اهمیت دارد و بخشی از نقشهٔ خدا برای شکل دادن به روابط است؟ **آیا نشان می‌دهند که الگویی پیوسته از نخست‌زادگی یا از تقدم مرد در جایگاه نخست و زن در جایگاه دوم وجود دارد؟** آیا این نوشته‌ها به نوعی اقتداری صرفاً مردانه یا پدرسالاری‌ای ملایم را مقرر می‌کنند؟ آیا به «حق انحصاری ارثی» برای آدم اشاره دارند که حوا را کنار می‌گذارد؟

5 دلیل که چرا استدلال نخست‌زادگی کارساز نیست

پیوند دادن پدرسالاری در میان مسیحیان با نخست‌زادگی در کتاب پیدایش پر از مشکل است. در اینجا پنج دلیل می‌آید که چرا کارساز نیست.

1. پس از عملی که در پیدایش 2:21-22 توصیف شده است، انسان نخست در عدن با آنچه هنگام آفرینش نخستینش به دست خدا بود، تفاوت داشت. بخشی یا پهلویی از بدنش برداشته شده بود[2]، بخشی از او اکنون کم بود و جزء جدایی‌ناپذیرِ زن شده بود. این انتقال بخشی مهم از بدن آدم (یا ha'adam) به حوا، این تصور را که مرد نخست است و زن دوم، کمتر روشن و قاطع می‌کند.

2. نخست‌زادگی به ترتیب زاده شدن مربوط است، اما نه آدم زاده شد و نه حوا؛ هر دو را خدا آفرید. هیچ آیه‌ای در کتاب‌مقدس نیست که بگوید آدم «نخست‌زاده» بود.

3. رسم نخست‌زادگی بخشی از بسیاری از جوامع باستان، از جمله جامعهٔ اسرائیل، بود، اما تنها به پسران مربوط می‌شد، نه به دختران، نه به زنان.

4. بسیاری از خانواده‌های برجستهٔ کتاب‌مقدس از این رسم پیروی نکردند.

سینتیا وست‌فال (Cynthia Westfall) دربارهٔ این نکتهٔ چهارم می‌نویسد.

> در سراسر روایت پیدایش، از همان آغاز روشن است که کسی که نخست زاده شد یا نخست آمد، لزوماً اقتدار نداشت. نخست‌زادگی در میان برادران بارها و بارها نقض شد، چنان‌که نمی‌توان کتاب پیدایش را دلیلی بر اقتدار مردانه آورد، به این سبب که آدم نخست ساخته شد. قائن نخست زاده شد، اما هابیل لطف خدا را یافت. عیسو نخست زاده شد، اما خدا یعقوب را برگزید. رئوبین نخست زاده شد، اما نسل مسیح از یهودا آمد، و یوسف خانواده را نجات داد و اقتدار بر آن را به دست گرفت. منسی نخست‌زادهٔ یوسف بود، اما یعقوب دست راستش را بر سر افرایم نهاد تا بگوید که او بزرگ‌تر خواهد شد.

کتاب‌های دیگر عهد عتیق نیز نشان می‌دهند که خدا به برادران کوچک‌تر اقتداری بیش از برادران و خواهران بزرگ‌ترشان بخشید. برای نمونه، موسی بیش از برادر بزرگ‌ترش هارون اقتدار داشت؛ داود کوچک‌ترین پسر یِسا بود، اما خدا او را به پادشاهی اسرائیل برگزید؛ سلیمان جانشین داود شد، هرچند نخست‌زادهٔ داود نبود.

اسرائیلیان رسم نخست‌زادگی را نه با سخت‌گیری و نه به‌طور همگانی رعایت می‌کردند. مهم‌تر آنکه خدا در برخی موارد مهم این رسم را رعایت نکرد. و در خروج 4:22 او به‌طور استعاری از تمامی قوم اسرائیل (نه تنها از مردان) همچون پسر نخست‌زادهٔ خود سخن می‌گوید.

5. نکتهٔ مهم این است که مفهوم نخست‌زادگی در میان پیروان عیسی در آفرینش تازه جایی ندارد. بلکه عیسی تعلیم داد که در پادشاهی او «آخرین‌ها اولین و اولین‌ها آخرین خواهند بود» (متی 20:16). او اصول دیگری را نیز تعلیم داد که به همین‌سان برخلاف جریان فرهنگ و برابرساز بودند.

نخست‌زادگی و عیسی

در پادشاهی خدا، که ما به آن تعلق داریم، تنها کسی که می‌تواند حق نخست‌زادگی را ادعا کند، خودِ عیسی است. وست‌فال یادآوری می‌کند که «عیسی نخست‌زادهٔ همهٔ ماست» که در مسیح هستیم (رومیان 8:29؛ کولسیان 1:15، 18)، و این حقیقت «روابط میان پیروانش را نسبی می‌کند». **به سخن دیگر، در میان پیروان عیسی برابری حاکم است، زیرا ما، بی‌توجه به جنسیتمان، به صورت برادر بزرگمان همشکل می‌شویم.**

نخست‌زادگی پویایی‌ای نیست که خدا در جامعه برقرار کرده باشد یا عیسی آن را تأیید کرده باشد.[3] افزون بر این، پولس این تصور را بی‌اعتبار کرد که مردان، تنها از آن رو که آدم نخست آفریده شد، جایگاه یا امتیازی ویژه دارند. در اول قرنتیان 11:12 پولس تعلیم می‌دهد که هرچند زن نخستین از مرد نخستین پدید آمد، اما هر مرد دیگری از زنی زاده شده است. او در ادامه توضیح داد: «لیکن همه چیز از خدا.» هم مردان و هم زنان سرانجام خدا را سرچشمهٔ خود دارند. **در اینجا هیچ تفاوتی میان دو جنس نیست، بلکه وابستگی متقابل دو جنس است.**

> **اول قرنتیان 11:11-12 لیکن زن از مرد جدا نیست و مرد هم جدا از زن نیست در خداوند. زیرا چنان‌که زن از مرد است (آدم)، همچنین مرد نیز به وسیلهٔ زن (قائن و پس از او)؛ لیکن همه چیز از خدا.**

مردان نه اقتداری بالاتر از خواهرانشان دارند و نه میراثی بهتر. بلکه همهٔ ما در میراثی شگفت‌انگیز سهیم خواهیم بود (افسسیان 1:21-22). مردان و زنان مسیحی هم‌میراث‌اند، بی‌آنکه کمترین نشانه‌ای از نخست‌زادگی در کار باشد، ما حتی هم‌میراثِ برادر بزرگ‌ترمان، عیسی، هستیم (رومیان 8:16-17)!

حقایق الهیاتیِ شگفت‌انگیز دربارهٔ عهد جدید و آفرینش تازهٔ ما در مسیح اثری مستقیم بر روابط کنونی ما در جماعت پیروان عیسی دارند. **در این جماعت، یعنی کلیسا، نباید هیچ جایی برای سلسله‌مراتب جنسیتی یا هر نوع پدرسالاری باشد.**

بی. تی. رابرتس (B.T. Roberts) این تفسیر را دربارهٔ زن، که پس از مرد در جایگاه دوم قرار دارد، بیان می‌کند.

[برخی] اصرار می‌ورزند که کتاب‌مقدس زن را فروتر از مرد و زیر سلطهٔ او نشان می‌دهد؛ از این رو نباید به او اجازه داد جایگاهی برابر با مرد داشته باشد، نه در کلیسا و نه در دولت. به‌عنوان دلیل این، این واقعیت آورده می‌شود که زن در آخر آفریده شد. اما اگر این چیزی را ثابت کند، برتری اوست. زیرا کار آفرینش در درجه‌بندی‌ای منظم از پست‌تر به والاتر پیش رفت.

بی. تی. رابرتس، دستگذاری زنان (1891)

متن اصلی: Marg Mowczko, «Adam was created first and this means …»، 3 مارس 2017، https://margmowczko.com/adam-created-first/ – به آلمانی ترجمه شده با اجازهٔ محبت‌آمیز نویسنده.

پی‌نوشت‌ها

1. نخست‌زادگی (Primogenitur) در اصطلاح تخصصی به ترتیبی از جانشینیِ ارث گفته می‌شود که بنا بر آن تنها فرزند نخست‌زاده ارث و جانشینیِ حقوقیِ شخص درگذشته را بر عهده می‌گیرد، در حالی که برادران و خواهران کوچک‌ترش در نظر گرفته نمی‌شوند. وارث و جانشین حقوقیِ فرزند نخست‌زاده نیز باز فرزند نخست‌زادهٔ اوست. ویکی‌پدیا
2. واژهٔ عبری tsela، که در پیدایش 2 به‌طور سنتی «دنده» ترجمه می‌شود، معمولاً به معنای «پهلو» است. (نگاه کنید به شمارهٔ استرانگ (Strong) 6763.) جان اچ. والتون (John H. Walton) توضیح می‌دهد که اگر ببینیم واژهٔ tsela در جاهای دیگر کتاب‌مقدس عبری چگونه به کار رفته است، «باید به این نتیجه برسیم که خدا یکی از پهلوهای آدم را برگرفت - که احتمالاً یعنی آدم را به دو نیم کرد و از یک نیمه زن را شکل داد.» Walton, The Lost World of Adam and Eve (Downers Grove: InterVarsity Press, 2015), 78.
3. **عیسی هرگز از چیزی مانند نظم آفرینشی سخن نمی‌گوید که در آن مرد در جایگاه نخست و زن در جایگاه دوم باشد. او در انجیل‌ها از پیدایش 1 نقل می‌کند، جایی که آمده است مردان و زنان هم‌زمان آفریده شدند. برای نمونه، در متی 19:4 عیسی از فریسیان می‌پرسد: «مگر نخوانده‌اید که خالق از ابتدا ایشان را مرد و زن آفرید؟ عیسی همچنین از پیدایش 2 نقل می‌کند: «از این جهت مرد پدر و مادر خود را رها کرده، به زن خویش بپیوندد و هر دو یک تن خواهند شد.» عیسی یگانگی (یعنی یکی بودن) در ازدواج را تعلیم داد؛ او تعلیم نداد که در ازدواج اقتدار مردانه یا سلسله‌مراتب جنسیتی وجود دارد یا باید وجود داشته باشد (متی 19:5-6.**